

ב"ה

חנוכה

חכמה בגויים תאמין תורה בגויים אל תאמין

"מאי חנוכה", "על איזה נס קבעוה", והיינו¹ שהשאלה היא מהו עיקר הנס שבגללו קבעו חנוכה - מבואר בגמרא, שחנוכה נקבע על זה ש"מצאו פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים".

...וכיון שחנוכה נקבע על נס השמן, מובן, שההוראה שלמדים מחנוכה על כל המצוות צריכה להיות מְנִירוֹת חנוכה.

ויש לבאר תחלה מהו ענין הנר: דובר כמה פעמים² שענין האור - פעולת הנר - אינו פועל דבר חדש שלא היה עד עתה, אלא רק מאיר ומורה מה שישנו כבר - שיוכלו לראות ולבחון מהות הדבר שנמצא בסמיכות אליו, אם זה דבר שצריך להזהר ממנו או דבר שצריך להיות להוט אחריו; אם זוהי דלת שמוליכה אל המרחב, או שזהו בור שיכולים ליפול בו לשאול תחתית; אם זה שחור או לבן, וכיוצא בזה.

וביאור שייכות ענין זה למלחמת היוונים עם בני ישראל:

נוסף על ענין האור כפשוטו, ישנו עוד ענין של אור - ענין השכל, שמאיר לאדם, שהרי "הכסיל בחושך הולך", ואילו "חכם עיניו בראשו"³, שרואה כל דבר לאשורו - ממה צריך להזהר, "סור מרע", ובמה להשתדל - "עשה טוב", ועד שמביא גם לענין ד"בקש שלום"⁴ - לעשות שלום בין שני הפכים, על ידי הפיכת הענינים שהיו תחילה היפך הטוב, שהם עצמם יהיו טוב - "זדונות נעשו לו כזכיות"⁵.

¹ ראה גם "רשימות" חוברת קכה ע' 10. לקו"ש ח"י ע' 143. חכ"ה ע' 237.

² ראה גם תו"מ חנ"א ע' 414. ועוד.

³ קהלת ב, יד.

⁴ תהלים לד, טו.

⁵ יומא פו, ב.

והנה, ענין השכל מצינו הן אצל היוונים, כידוע בדברי ימי עולם של הזמנים ההם (והובא גם בחסידות⁶) שהיוונים עסקו בלהט בעניני חכמה ושכל, והן אצל בני ישראל, שגם הם עוסקים בלהט בעניני חכמה ושכל, כמו שכתוב⁷ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

ולכאורה, כיון ששניהם - הן היוונים והן בני ישראל להבדיל - היו להוטים אחר עניני שכל, מדוע היתה ביניהם מלחמה, לא רק בענינים פרטיים, אלא גם בנוגע לעצם מציאותם, ועד להיפך החיים!?

ויוכן על פי מה שכתוב במדרש "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים תאמין יש תורה בגויים אל תאמין" - שהחילוק ביניהם מובן מהשמות שבהם נקראים (כמבואר בשער היחוד והאמונה⁸ שהשם מורה על תוכנו של הדבר הנקרא בשם זה) - "חכמה" או "תורה":

"חכמה" - הוא ענין השכל כשלעצמו, שאכן מאיר שיוכלו לראות ולהבחין מהות הדבר, אבל אינו מחייב את ההנהגה בפועל; הוא יודע אמנם שדבר זה טוב ורצוי, ודבר זה רע ובלתי רצוי, אבל אין זה קשור עם דרכו בחיים, כך, שיכול להתנהג ולעשות גם היפך המובן בשכל.

אבל "תורה" - היא מלשון הוראה⁹, היינו, שלא זו בלבד שנעשה אצלו מואר לראות מה טוב ומה רע, אלא שמשפיע ופועל על דרכו בחיים, שהנהגתו בפועל תהיה באופן המתאים להמובן בשכלו.

ולהעיר, שנוסף על כללות החילוק בין חכמה לתורה, הנה בתורה גופא יכולה להיות הגישה ללימוד התורה באופן שזוהי חכמה עריבה, או באופן שזוהי תורתו של הקב"ה, "תורתך", ועל זה אמרו¹⁰ "זכה נעשית לו סם חיים", ואז נעשית גם הנהגתו בפועל על פי התורה והמצוות, מה שאין כן כשלומד סתם חכמה עריבה, הרי זה באופן ש"לא זכה נעשית לו כו"¹¹ (היפך סם חיים), וכמאמר רבותינו ז"ל¹² שכאשר אין מברכין בתורה תחילה, והיינו, ששוכחים על "נותן התורה"¹³, אזי נעשה מעמד ומצב ש"אבדה הארץ"¹⁴ - חורבן הארץ בגשמיות, ובני ישראל יוצאים לגלות בגשמיות ובחומריות.

---

⁶ ראה תו"א פרשתנו מא, א. ד"ה מאי חנוכה בסה"מ אידיש הנ"ל. ועוד.

⁷ ואתחנן ד, ו.

⁸ איכ"ר פ"ב, יג.

⁹ פ"א.

¹⁰ ראה רד"ק תהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

¹¹ יומא עב, ב.

¹² נדרים פא, א. וש"נ. וראה ר"ן שם.

¹³ נוסח ברכת התורה.

¹⁴ ירמ' ט, יא.

וזהו "חכמה יש בגויים תאמין":

תורת אמת אומרת שאצל גויים יש חכמה ושכל, ועד שבכמה ענינים צריך לשאול אצלם, כמו בנוגע לחכמת הרפואה, כמובן מדברי הגמרא¹⁵ שגוי "לא מרעי נפשיה" - דלכאורה אינו מובן: "לא מרעי נפשיה" מסביר רק מדוע לא יכשיל כו', אבל עדיין לא יוכל לומר מה שאינו יודע?! ועל כרחך צריך לומר שעל פי תורה יש לו ידיעה בעניני רפואה; וכן בנוגע לחכמת התכונה, כמו שכתוב הרמב"ם בהלכות קידוש החודש¹⁶ שיש עניני חשבונות שנלקחו מחכמי הגויים (אלא שמשמעות דברי הרמב"ם שחכמת הגויים גופא מקורה בתורה),

אבל אף על פי כן, הידיעה והחכמה שלהם אינה פועלת על הנהגתם בפועל, ומבלי הבט על כך שיודעים ורואים מה טוב ומה רע, יכולים להתנהג באופן הפכי, כיון שהחכמה אינה קשורה עם מעשה בפועל. ועד שיכולה להיות מציאות ש"חכמים המה להרע"¹⁷, והיינו, שאף על פי שנקראים בתורת אמת בשם "חכמים", מנצלים את חכמתם להנהגה הפכית: "להרע". - העדר השכל הוא גם מצב בלתי רצוי, אבל גרוע יותר כשמנצלים את השכל "להרע"!

וכידוע הסיפור¹⁸ אודות אריסטו שהיה מגדולי חכמי יון, - ועד שעליו קאי התואר "חכם" סתם שמופיע בספרי חכמי ישראל שבימי הביניים¹⁹, וגם הרמב"ם משבח ביותר גודל חכמתו (לא חס ושלום בספרו "משנה תורה", "יד החזקה", שהוא ספר של הלכות, אלא) כפי שמצינו בכמה מאגרותיו²⁰ - שפעם תפסו אותו במעשה בלתי רצוי, וכאשר שאלו אותו: היתכן שחכם גדול כמוך שהעמיד תלמידים רבים, יעשה דבר מאוס כזה - השיב: "עכשיו אינני אריסטו"!... בשעה שעוסק בחכמה - אזי הוא "אריסטו", אבל כשבא למעשה בפועל - אינו "אריסטו", כיון שחכמתו אינה קשורה עם המעשה שתחייב שהנהגתו בפועל תהיה בהתאם לחכמתו.

וכן מצינו אצל עוד אחד מהגדולים שבהם בענין החכמה - שנקרא בשם סוקראטס (שאודותיו מביא החות יאיר²¹ את הפתגם "אהוב כו' רק האמת אהוב יותר"), שסדר החיים שלו היה באופן פראי, ובפרט בנוגע לחיי האישות היתה הנהגתו שלא באופן המתאים (ואצלו היה זה דבר הרגיל) (לא כמו אריסטו, שתפסו אותו פעם), ועד שאפילו לא שאלו אותו על זה) - כיון שחכמתו לא פעלה על הנהגתו בפועל.

¹⁵ ראה ע"ז כז, רע"א ובפרש"י ותוס'. חולין צז, סע"א ובר"ן.

¹⁶ ספי"ז.

¹⁷ ירמ' ד, כב.

¹⁸ ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 135. וש"נ.

¹⁹ ראה גם תו"מ חל"ח ע' 255.

²⁰ ראה שו"ת שלו פאר הדור סוסקמ"ג.

²¹ ראה שו"ת שלו רס"ט.

מה שאין כן אצל בני ישראל יש "תורה", והיינו, שאור השכל שמאיר לו שיוכל לראות מה טוב ומה לא טוב, מחייב שהנהגתו בפועל תהיה באופן המתאים לחכמה.

וסיבת החילוק - דלכאורה, כיון שאצל שניהם, הן אצל היוונים והן אצל בני ישראל, להבדיל, ישנו ענין השכל, מדוע חלוקים הם זה מזה? - היא באופן הגישה לענין החכמה:

הגישה של בני ישראל היא - מתוך ידיעה שהעיקר הוא המעשה בפועל²², שלכל לראש צריך להיות ההנהגה בפועל על פי התורה והמצוות, ובשביל זה הוא הלימוד - לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, כך, שכל מציאות השכל הוא בבחינת "משַׁרְת" בלבד, "רקחות וטבחות"²³, לענין המעשה בפועל.

ולכן לא יכול להיות אצל בני ישראל הענין ד"חכמים המה להרע", דכיון שהיסוד הראשון אצלם הוא שצריך להתנהג בפועל על פי הוראת התורה, וכל מציאות השכל אינו אלא "משַׁרְת" בלבד, לידע מה טוב ומה לא טוב, כדי שיתנהג בפועל באופן כזה - לא יתכן שתוצאת החכמה תהיה "להרע", שהרי כל החכמה היא רק כדי לידע איך צריכה להיות ההנהגה בפועל.

מה שאין כן אצל היוונים - היסוד הוא החכמה והשכל כשלעצמו, ובאופן שזהו ענין לעצמו, ולכן, כשבא להנהגה בפועל, הנה כיון ש"אדם קרוב אצל עצמו"²⁴, ו"עִיר פְּרָא אָדָם יְנַלְד"²⁵, נעשה "משוחד" מתאוותיו, ועושה ככל העולה על רוחו, ועד שאפילו אם רוצה להתנהג על פי השכל, הרי התאוות הם בתוקף יותר, ואינו מתפעל כלל מהחכמה והשכל, ועד שמנצל את שכלו להנהגה ההפכית - "חכמים המה להרע".

קטע משיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, רשימת השומעים בלתי מוגה

תו"מ ה'תשל"א חוברת ע' 5.

²² ראה אבות פ"א מ"ז.

²³ ראה שמואל-א ח, ג. וראה גם תו"מ חל"ו ע' 324. וש"נ.

²⁴ יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

²⁵ איוב יא, יב.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה